

24. Karlsgårde Vandkraftværk

Afgrænsning

Kulturmiljøet Karlsgårde Vandkraftværk med Karlsgårde Sø dækker et areal på ca. 100 ha. Kraftværket er bygget i ådalen umiddelbart øst for det sted, hvor Varde Ås og Holme Ås udløb mødes. Foruden selve kraftværksbygningen, som ligger på matrikel nr. 41a, afgrænses kulturmiljøet af søbredden, som i øst afskæres ved Holme Ås indløb i søen vest for Tambours Have og å-indløbet ca. 3 km nordvest for Varde Landevej. (Det følgende er tilføjet ved revurdering af den geografiske afgrænsning september 2012, JUE, Museet for Varde By og Omegn). Hertil kommer de bebyggede områder, der ligger på hver side af udløbskanalen vest for kraftværket mod Varde Å; dvs. det område, der ligger nord for udløbskanalen og øst for Varde Å (hvor de løber sammen umiddelbart nordvest for Karlsgårde Vandkraftværk), samt det bebyggede område, der ligger syd for udløbskanalen (umiddelbart sydvest for Karlsgårde Vandkraftværk).

Bærende bevaringsværdier

Karlsgårde Vandkraftværk var det første vandkraftværk i Sydvestjylland, som kunne supplere strøm til et større område. Det er opført af andelsselskabet Sydvestjyllands Andels Elektricitets Forsyning og er et væsentligt eksempel på andelstankens udbredelse i Sydvestjylland. Karlsgårde Vandkraftværk, med den kunstigt skabte Karlsgårde Sø, er et historisk monument over elektricitetens indførelse i Sydvestjylland og er både kulturhistorisk og arkitektonisk bevaringsværdigt.

Sammenhæng med

Vandkraftværket ses i relation til andre nationale vandkraftværker, fx Harte Vandkraftstation (Danmarks første), Gudenåcentralen (Danmarks andet, landets største), Vestbirk Vandkraftstation og Christiansdal Vandkraftstation, som alle eksisterer endnu i 2011.

Bevaringstilstand

Karlsgårde Vandkraftværk og dæmningen blev fredet i 2001, og søen er naturfredet. Vandkraftværket fremstår i fin stand og kræver blot almindelig vedligeholdelse. Søen er kviksvølvforurennet som resultat af Grindstedværkets udledning af kemikalieaffald, herunder fenol, i Grindsted Å i efterkrigsårene.

Mål/sårbarhed

Yderligere naturgenopretning kan udgøre en trussel mod kulturmiljøet, enten i form af naturgenopretning af Holme Å, fjernelse af opstemning/dæmning, eller andre foranstaltninger, der vil sænke vandstanden i søen eller ændre på værkets konstruktion. Hertil kommer den ødelæggelse af maskiner, der vil ske, hvis værket ikke motioneres regelmæssigt.

Medarbejderboligerne vest for værket står i flere tilfælde uforandrede siden opførelsen i 1920'erne, 30'erne og 40'erne. Nogle har tilbygninger men uden at have forandret den grundlæggende arkitektur væsentligt. Imellem de gamle medarbejderboliger til kraftværket er der bygget flere nyere huse, så områderne med medarbejderboliger udgør ikke en genkendelig helhed i fællesskab med værket. Medarbejderboligerne forstærker forståelsen af værkets daglige drift og er dermed interessante i beskrivelsen af værket. Samtidig er området så forandret med tilbygninger og nybyggeri, at det ikke har afgørende betydning for værkets kulturhistoriske fortællerværdi, at husene bevares efter nogen særlige vilkår.

Kulturmiljøet har regional betydning.

Affaldet blev ført til Karlsgårde via Ansagerkanalen, og der formodes at ligge flere tons kviksølv på bunden af søen.	<i>(Kilde: Varde Museums registrering fra 2011)</i>
--	--